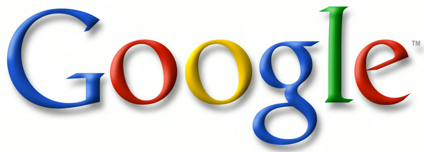
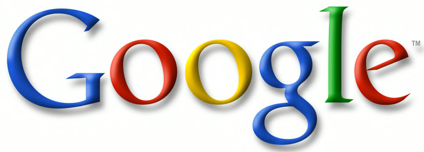
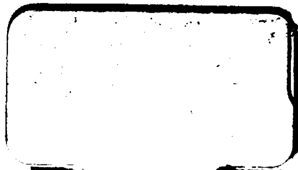
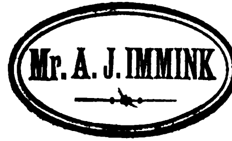

DE RECHTSTOESTAND IN NEDERLANDSCH-INDIË
VAN
VEREENIGINGEN IN NEDERLAND
ALS
RECHTSPERSONEN ERKEND.

De rechtstoestand in Nederlandsch-Indië van vereenigingen in Nederland als rechtspersonen erkend.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. J. M. VAN BEMMELEN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 28 Juni 1889, des namiddags te 4 uren,

DOOR

ALEXANDER LENS,

GEBOREN TE SEMARANG.

LEIDEN. — P. SOMERWIL.
1889.

Aan mijne Ouders.

INLEIDING.

Het verschil van wetgeving in Nederland en Nederlandsch-Indië heeft tot eenige niet onbelangrijke vragen aanleiding gegeven. Op het gewicht dier quaestiën werd gewezen in een sectie-vergadering van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap op 19 Juni 1876 [1]). Tevens werd in de daarop volgende algemeene vergadering een prijsvraag uitgeschreven, luidende: Welke is de verhouding tusschen het recht in Nederland en het recht in de overzeesche bezittingen en koloniën van het Rijk, en welke beginselen moeten in geval van een conflict, tusschen deze beide worden gevolgd? Een antwoord op die prijsvraag is er nooit ingekomen. Nu en dan hebben bijzondere onderwerpen de aandacht van onze rechtsgeleerden getrokken. Als voorbeelden zijn te noemen, om mij te bepalen tot het gebied van het privaatrecht, een

[1]) Sectie voor rechtsgeleerdheid en staatswetenschappen.

opstel in Themis van 1873 [1]), waarbij Mr. L. G. Greeve de vraag beantwoordt, of de weeskamers in Nederlandsch-Indië toeziende voogd blijven over Nederlandsche kinderen, wier voogd zich in Nederland vestigt. De heer A. J. E. A. Bik schreef in 1879 naar aanleiding van dezelfde quaestie eene dissertatie over het conflict tusschen de Nederlandsche en de Nederlandsch-Indische wetgeving in zake van voogdij en toeziende voogdij. Verder werd in het weekblad van het recht van 1887 n°. 5362 door Mr. J. Beelaerts van Blokland de stelling verdedigd, dat Nederlandsche rechtspersonen ook in Indië als zoodanig kunnen optreden. Dit werd betwist door Mr. J. H. Carpentier Alting in het Indisch weekblad van het recht van 1887 n°. 1281. Een repliek gaf Mr. Beelaerts in het W. v. h. R. van 1888 n°. 5527 en in het Ind. W. v. h. R. van hetzelfde jaar n°. 1329.

De vraag, welke de beide laatste schrijvers slechts zeer in het kort hebben besproken, wensch ik in dit proefschrift een weinig uitvoeriger te behandelen. Mocht het blijken, dat de Nederlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië rechten kunnen genieten, dan valt nog te onderzoeken, van welke rechten zij aldaar het genot hebben.

[1]) p. 52.

HOOFDSTUK I.

Kunnen Nederlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië rechten genieten?

Een koninklijk besluit van 28 Maart 1870 (Ind. Stb. nº. 64) regelt de rechtspersoonlijkheid voor Indië.

Art. 1 bepaalt: Geene vereeniging van personen buiten die, bij algemeene verordening ingesteld, treedt als regtspersoon op, dan na bij eene algemeene verordening of door den Gouverneur-Generaal te zijn erkend.

Alle voor onbepaalden tijd of voor langer dan 30 jaren aangegane vereenigingen, welke als regtspersonen willen optreden, behoeven eene erkenning bij algemeene verordening.

Dergelijke vereenigingen voor minder dan dertig jaren aangegaan kunnen worden erkend door den Gouverneur-Generaal, den Raad van Nederlandsch-Indië gehoord.

Volgens art. 31 van het reglement op het beleid der

regeering van Ned.-Indië moeten algemeene verordeningen, vastgesteld, hetzij door de wetgevende macht in Nederland (wetten), hetzij door den Koning alleen (koninklijke besluiten), hetzij door den Gouverneur-Generaal (ordonnantiën), worden afgekondigd door den Gouverneur, en door den algemeenen secretaris, of één der secretarissen van het gouvernement, worden gewaarmerkt.

Die afkondiging wordt gerekend geschied te zijn door plaatsing in het Staatsblad van Ned.-Indië. Zij is in geldigen vorm geschied, de eenige voorwaarde der verbindbaarheid.

Het ontstaan der stichtingen is in het Indische evenmin als in het Nederlandsche recht geregeld. Haar bestaan wordt in verschillende wettelijke bepalingen ondersteld. [1])

Wat betreft de vennootschappen van koophandel valt op te merken, dat de vennootschappen onder eene firma moeten worden aangegaan bij een authentieke akte [2]) en dat geen naamlooze maatschappij kan tot stand gebracht worden, voordat op de akte harer oprichting of op een ontwerp daarvan door den Gouverneur-Generaal bewilliging is verleend. [3]).

---

[1]) art. 878, 899, 900, 1680, 1852 I. B. W. art 6 n° 3, 236, 890 I. R. v
[2]) art. 22 I. W. v, K.
[3]) art. 36. I. W. v. K.

De coöperatieve vereenigingen zijn in de Indische wetgeving niet bekend.

Het verschil, dat bestaat tusschen de bepalingen van de wet van 22 April 1855 (Stb. nº 32) en het koninklijk besluit van 1870 was voor den rechter-commissaris van Padang [1]) een bezwaar om een te Amsterdam gevestigde vereeniging tot bevordering der belangen van het Rijnsche Zendingsgenootschap te Barmen, bij koninklijk besluit van 2 Mei 1884 nº 36 als rechtspersoon erkend, toe te laten tot de overschrijving van een door haar aangekocht onroerend goed. [2])

Bij beschikking van 3 Mei 1886 weigerde de rechter-commissaris op grond,

dat art. 31 van het reglement op het beleid der regeering voorschrijft, dat koninklijke besluiten om verbindende te zijn moeten worden afgekondigd door plaatsing in het staatsblad van Ned.-Indië;

dat het bovengemelde koninklijk besluit nimmer in het staatsblad van Ned.-Indië was geplaatst, waardoor de daarin vervatte erkenning als rechtspersoon dier vereeniging niet voor Ned.-Indië kon gelden.

Aan deze beslissing ligt ten grondslag de meening, dat rechtspersonen alleen dan in een vreemd land rech-

---

[1]) Ind. W. v. h. R nº 1214.

[2]) Zie art. 19 I. Stb. 1884 nº 27.

ten kunnen genieten, wanneer zij voldoen aan de voorwaarden, waarop de wet aan de binnenlandsche vereenigingen of instellingen rechtspersoonlijkheid heeft toegekend.

In eenige vonnissen van den Nederlandschen rechter is dezelfde leer gehuldigd. Aan buitenlandsche naamlooze vennootschappen, die hier te lande in rechte wilden optreden, werd deze bevoegdheid ontzegd op grond, dat zij volgens art. 36. W. v. K. verplicht waren de bewilliging des Konings te vragen. Zoo worden in het vonnis der arrondissements-rechtbank te Roermond van 27 Juni 1851[1]) onder andere deze overwegingen gevonden:

O., dat, overeenkomstig art. 36 W. v. K. alvorens eene naamlooze maatschappij in dit Koningrijk tot stand kan worden gebragt, de acte harer oprichting of een ontwerp daarvan de koninklijke bewilliging dient te erlangen;

O., dat deze bepalingen gebiedend zijn en geen onderscheiding maken, of de vennootschap haren zetel in het land of in den vreemde heeft en dat zulke onderscheiding ook onvereenbaar is met dat artikel, welks bedoeling voorzeker niet is om vereischten voor te schrijven ten aanzien van inlandsche maatschappijen en er de vreemde van te bevrijden.

---

[1]) W. v. h. R. n° 1331.

In een vonnis der arrondissements-rechtbank te Maastricht van 12 Januari 1853[1]) wordt gezegd:

O., dat een vreemde naamlooze vennootschap, zoolang zij in dit Rijk de goedkeuring van den Koning op de acte harer oprigting niet bekomen heeft, hier te lande zonder wettig bestaan en zonder bevoegdheid is om voor de Regtbank als zedelijk ligchaam op te treden[2]).

In Belgie deed zich ongeveer dezelfde quaestie voor. De vrederechter van Mons[3]), de rechtbank te Brussel[4]) en het hof van cassatie, bij arrest van 8 Februari 1849[5]) achtten art. 37 C. de C. van toepassing op buitenlandsche naamlooze maatschappijen, die in Belgie wilden optreden. Ook de Fransche administratie, voor zoover zij over de quaestie uitspraak had te doen, handhaafde streng het beginsel der voorafgaande autorisatie[6]).

Het is niet duidelijk, wat er bedoeld wordt volgens de leer in de bovengenoemde vonnissen verkondigd. Er

---

1) W. v. R. n° 1432.

2) In denzelfden zin: Vonnis der arr.-rechtbank te 's Hage van 19 Maart 1861 W, v. h. R. n° 2254; vonnis van het kantongerecht te Zwolle van 6 Mei 1862 W. v. h. R. n° 2388; vonnis van het provinciaal gerechtshof in Utrecht van 12 Juni 1865 n° 2722.

3) DALLOZ 1847 III p. 68.

4) Journal du Palais Belge 1849 p. 198.

5) „ „ „ „ „ „ 211,

6) LYON-CAEN, De la condition légale des sociétés étrangères en France n° 13 en 14.

wordt gezegd, dat buitenlandsche naamlooze vennootschappen op de akte harer oprichting de bewilliging des Konings noodig hebben. Hoe is dat mogelijk? Moeten b. v. personen, die te Parijs een Fransche brandwaarborgmaatschappij willen oprichten, de goedkeuring des Konings vragen, ten einde ook hier te lande assurantiën te kunnen sluiten? Als men dat heeft bedoeld, dan zouden Fransche naamlooze vennootschappen kunnen tot stand komen, niet alleen volgens de Fransche wet, maar ook volgens art. 36 van ons wetboek van koophandel.

Is het wellicht de bedoeling, dat men te Parijs met goedkeuring des Konings een Nederlandsche maatschappij moet oprichten of dat men bij het oprichten der Fransche vennootschap zich tevens heeft te onderwerpen aan art. 36 al. 2 W. v. K.

Beide gevallen zijn niet mogelijk. Nederlandsche maatschappijen kunnen in den vreemde niet worden opgericht. Ook in het tweede geval zou de Koning door het verleenen van de bewilliging een Nederlandsche vennootschap in het buitenland helpen tot stand brengen, waartoe hij onbevoegd is [1]).

Een andere onderstelling is denkbaar. Een naamlooze vennootschap is in den vreemde tot stand gekomen. Zij

---

[1]) Cf. een vertoog in het W. v. h. R. nº. 1404 en Rechtsgeleerde Adviezen V. p. 175.

wil ook in Nederland optreden en vraagt te dien einde de machtiging des Konings. Hoe zou de Koning die machtiging kunnen verleenen? Volgens art. 36 al. 2? Dit artikel echter heeft alleen betrekking op naamlooze maatschappijen, die hier te lande nog opgericht moeten worden, niet op de in het buitenland reeds bestaande vennootschappen, welke in Nederland rechtsbevoegdheid willen verkrijgen.

Ik geloof uit het voorgaande de gevolgtrekking te mogen maken, dat art. 36 al. 2 niet van toepassing kan zijn op in het buitenland nog op te richten of reeds bestaande naamlooze maatschappijen.

Wat moet men aannemen voor de andere buitenlandsche rechtspersonen?

Wanneer het betreft vereenigingen van personen, dan zouden zij volgens de hierboven vermelde leer geen rechten in Nederland kunnen uitoefenen, voordat de Koning volgens art. 6 der wet van 22 April 1855 hare statuten had goedgekeurd [1]). Ook hier ondervinden wij dezelfde bezwaren als bij de naamlooze vennootschappen.

Een vereeniging van personen in Frankrijk kan geen Fransch rechtspersoon worden door goedkeuring harer

[1]) De naamlooze maatschappijen, de vennootschappen onder een firma en de coöperatieve vereenigingen zijn niet onderworpen aan de wet van 22 April 1855.

statuten door den Koning of de Wetgevende Macht van Nederland. Evenmin kan zij aldaar een Nederlandsch rechtspersoon worden. Door te voldoen aan de bepalingen der Fransche wet en aan art. 6 der wet van 1855 zou zij te gelijk een Fransch en een Nederlandsch zedelijk lichaam zijn.

De Koning heeft niet de bevoegdheid aan vreemde rechtspersonen rechten toe te kennen. Wel zouden zij als zoodanig in Nederland een rechtsgeldig bestaan kunnen ontleenen aan een afzonderlijke wet, maar van een toepassing van art. 5 der wet van 1855 is dan geen sprake.

Kunnen vreemde naamlooze maatschappijen en zedelijke lichamen niet voldoen aan de bovengenoemde bepalingen der wet, zoo is ook de leer, welke die voorschriften op hen wil toepassen onjuist. Art. 36 al. 2 is alleen geschreven voor Nederlandsche naamlooze vennootschappen, art. 5 der wet van 1855 voor Nederlandsche zedelijke lichamen. Hetzelfde is het geval met alle andere bepalingen, die betrekking hebben op het ontstaan van rechtspersonen. De wetgever kan bepalen, dat buitenlandsche rechtspersonen hier te lande geen rechten mogen uitoefenen of eerst, na aan zekere voorwaarden te hebben voldaan, maar tot de regeling, hoe in het buitenland vennootschappen, vereenigingen en instellingen rechtspersoonlijkheid kunnen verkrijgen, is hij niet bevoegd.

De eischen, waaraan Nederlandsche rechtspersonen moeten voldoen om te kunnen bestaan, zijn voor ons onderzoek van geen belang. De vraag is, of vreemde rechtspersonen als zoodanig in Nederland rechten kunnen genieten.

Voordat ik mij nader met die quaestie ga bezig houden, acht ik het noodig eerst te bepalen, wat in het algemeen een rechtspersoon is en wanneer aan zulk een rechtsvatbaar wezen rechtsbevoegdheid wordt toegekend.

Personen in juridischen zin zijn rechtsbevoegde wezens. Hebben zij een lichamelijk bestaan, dan spreekt men van natuurlijke personen, bij onlichamelijke wezens van rechtspersonen. Voor de persoonlijkheid is noodig rechtsvatbaarheid en rechtsbevoegdheid. Rechtsvatbaar is het wezen, dat in staat is een wil voort te brengen. Zonder die vatbaarheid om rechten te genieten verleent de wet geen rechtsbevoegdheid. Niet alle rechtsvatbare wezens zijn tevens rechtsbevoegd. De natuurlijke personen zijn zeker volkomen in staat rechten te hebben, toch waren slaven niet rechtsbevoegd. Naar het Oudgermaansche recht waren ook vreemdelingen rechteloos [1]). Nog in den tegenwoordigen tijd missen zij sommige rechten. Het blijkt dus, dat de wet behalve de rechtsvatbaarheid nog andere voorwaarden kan stellen, daar zij anders

---

[1]) BAR, DAS internationale Privat- und Strafrecht p. 16.

geene of slechts een beperkte rechtsbevoegdheid verleent.

Hetzelfde ziet men bij de rechtspersonen. Vereenigingen van personen, tot een bepaald doel, om dat doel als eenheid, een lichaam optredende zijn rechtsvatbare wezens. Zijn zij echter niet erkend door de goedkeuring harer statuten door den Koning of de Wetgevende Macht, dan verleent de wet haar geen rechtsbevoegdheid. [1]).

Wat moet men nu aannemen bij vreemde rechtspersonen? Hunne rechtsvatbaarheid is niet te betwijfelen. Vreemde wetgevingen zullen geen rechtspersoonlijkheid toekennen aan wezens, die niet in staat zijn rechten te hebben. Of zij rechtsbevoegd zijn hier te lande zal geheel van de bedoeling van onzen wetgever afhangen.

Wij hebben gezien, dat rechtsbevoegdheid wordt verleend, als aan de voorschriften der wet is voldaan, en dat die bepalingen alleen toepasselijk kunnen zijn op Nederlandsche rechtspersonen.

Is het nu de bedoeling van den wetgever geweest aan buitenlandsche rechtspersonen alle recht te ontzeggen, omdat zij in het buitenland nooit kunnen voldoen aan onze wet, of zijn zij als vreemde rechtspersonen erkend

---

[1]) Uit het voorafgaande volgt, dat een rechtspersoon niet ontstaat door een wettelijke fictie, maar tevens niet bestaat, voordat de wet aan de vereeniging of instelling rechtsbevoegdheid heeft toegekend.

en bevoegd hier te lande rechten te genieten, of heeft hij aan hen zelfs niet gedacht?

Onderscheidene schrijvers hebben gemeend in de Wet houdende Algemeene Bepalingen, een bevestigende beantwoording der tweede vraag te kunnen vinden. Het artikel, waarop zij zich beroepen, is art 6. Zij meenen op grond daarvan te moeten aannemen, dat onze wet ook vreemde rechtspersonen erkent. [1])

Hunne redeneering komt op het volgende neer:

De wetten betreffende (de rechten) den staat en de bevoegdheid der personen verbinden de Nederlanders ook, wanneer zij zich buitenslands bevinden. Tusschen

---

[1]) Vertoog in het W. v h R n°. 1404; Mr. W. M. C DE JONGE. Kunnen buitenlandsche naamlooze vennootschappen in Nederland in regten optreden? pag. 11-26. Beoordeeling dier dissertatie in het Magazijn van Handelsregt IV, Meng p 125; Mr. J G. KIST, de Maatschap of Vennootschap p 170 en 171; Mr J BEELAERTS VAN BLOKLAND W. v h. R. n°. 5527; Cf. LYON-CAEN, Sociétés étrangères n°. 10; LYON-CAEN, et RENAULT, Précis de droit commercial 1884. dl. I pag 291; VAVASSEUR, Traité des sociétés civiles et commerciales 1883 n°. 980; Arrest van het hof van cassatie te Brussel van 22 Juli 1847. Journal du Palais Belge p. 223 en 224; Arrest van het hof van Parijs van 8 Juli 1881, Journal du Palais 1881 p. 944; MERLIN, Repertoire, onder Main-Morte § VII n°. 2; FOELIX, Traité de droit international privé 1856 p. 64 n°. 31; DEMANGEAT, noot a, FOELIX p. 64

De Italiaansche rechtsgeleerden beroepen zich eveneens op het statutum personale. Volgens het Italiaansche burgerlijk wetboek bestaat daarvoor geen bezwaar, omdat art. 2 bepaalt, dat rechtspersonen beschouwd worden als personen Cf. LAURENT, Droit civil international IV n°. 153

natuurlijke personen en rechtspersonen wordt geen onderscheid gemaakt, zoodat ook op de laatste het statutum personale toepasselijk is. Niet alleen Nederlanders en Nederlandsche rechtspersonen worden door hun statutum personale overal gevolgd, maar ook vreemdelingen en vreemde rechtspersonen. Verbinden de wetten betreffende den staat en de bevoegdheid der vreemde rechtspersonen hen ook, wanneer zij hier te lande optreden, dan is het duidelijk, dat zij in Nederland erkend zijn en rechten kunnen genieten.

Het komt mij voor, dat tegen dat beroep op het statutum personale gewichtige bezwaren bestaan. Men zegt: de wet onderscheidt niet, onder personen zijn ook rechtspersonen begrepen. Het valt niet te ontkennen, dat het woord persoon, in den technischen zin gebruikt, beteekent rechtsbevoegd wezen. Is er echter één artikel in onze wet, waarin het woord »persoon" klaarblijkelijk aldus wordt gebezigd. Ik geloof het niet. In overeenstemming met den zin, die daaraan in het dagelijksch leven wordt gehecht, kan het in de meeste bepalingen niet anders beteekenen dan natuurlijk persoon. Is het in verband met de andere bepalingen der wet reeds waarschijnlijk dat het woord »personen" in art. 6 beteekent natuurlijke personen, de geschiedenis van het statutum personale geeft nog meer zekerheid.

Bij de oudere schrijvers, die de statuten-theorie behandelen, wordt van den rechtstoestand van buitenlandsche rechtspersonen geen melding gemaakt. Wij mogen aannemen, dat zij daaraan zelfs niet hebben gedacht. Waar zij van personen spreken, hebben zij uitsluitend op natuurlijke personen het oog. Men zie b. v. RODENBURGH, Tractatus de Jure Conjugum, Titel I, Caput III, n°. IV en V, p. 23 en 24, waar de woorden »persona" en »homo" door elkander gebruikt worden.

Uit de statuten-theorie werd het statutum personale overgenomen in art. 3 al. 3 van den Code Civil. Was het de bedoeling van den Franschen wetgever het personeel statuut op buitenlandsche rechtspersonen toe te passen? Waarschijnlijk niet. Het internationaal verkeer was toen ter tijde veel minder druk dan thans, de vraag, of rechtspersonen in een vreemd land het genot van rechten konden hebben van weinig beteekenis. Een enkele maal kwamen er moeilijkheden voor bij stichtingen en godsdienstige corporaties [1]).

Zou de Fransche wetgever onder die omstandigheden het noodig geacht hebben de quaestie te beslissen? Zou hij zich zoo onduidelijk hebben uitgedrukt? [2])

---

[1]) Zie MERLIN, Repertoire onder Main-Morte § VII.

[2]) Cf. LAURENT, Droit civil international, dl. IV, n°. 104.

In het ontwerp van 1820 wordt de uitdrukking persoon in de beteekenis van rechtsbevoegd wezen gevonden. Zoo zegt art. 74: Door personen verstaat de wet in het algemeen, alle menschen of gemeenschappen van menschen, welke civile of burgerlijke regten kunnen hebben, en dezelve voor den regter kunnen doen gelden, hetzij door hen zelven, of door anderen in hunnen naam.

Zoo luidt titel XXIV: Van korporatiën, vereenigde ligchamen en stichtingen als personen beschouwd.

Voor de toepassing van het statutum personale op rechtspersonen kan aan dit ontwerp geen argument worden ontleend. In de artt. 17 en 19, waarin bepaald wordt, dat de wetten betreffende den staat en de bevoegdheid de ingezetenen buitenslands en de vreemdelingen ook hier te lande volgen, wordt niet gesproken van personen, maar van ingezetenen en vreemdelingen. Bij deze uitdrukkingen kan bezwaarlijk aan rechtspersonen gedacht zijn. In 1830 en 1838 werd de Code Civil gevolgd, alleen werd na de maatschap een afzonderlijke titel over zedelijke lichamen opgenomen. Bij de beraadslagingen over onze wetboeken is met geen enkel woord gewezen op vreemde rechtspersonen. Sprak het dan zoo van zelf, dat het statutum personale de buitenlandsche naamlooze vennootschappen, zedelijke lichamen, stichtingen enz. ook buitenslands volgt, dat noch de Regeering, noch

een der leden van de Volksvertegenwoordiging het noodig achtte daarop de aandacht te vestigen?

Was de quaestie, die eerst in latere jaren door de handelsvennootschappen meer en meer beteekenis begon te krijgen, reeds toen in Nederland algemeen bekend?

Volgens mijn bescheiden meening is het geoorloofd uit de geschiedenis af te leiden, dat de wetgever er niet aan heeft gedacht om art. 6 op rechtspersonen toe te passen. Een bevestiging van die opvatting meen ik nog te vinden in de grammaticale uitlegging van het artikel.

De wetten betreffende (de regten), den staat en de bevoegdheid der personen verbinden de Nederlanders ook, wanneer zij zich buitenslands bevinden. Zijn rechtspersonen ook Nederlanders? Titel II van het B. W. stelt de vereischten voor het Nederlanderschap. Een rechtspersoon kan aan geen dier bepalingen voldoen.

Misschien zien sommigen, die op grond van het personeel statuut de rechtsbevoegdheid van vreemde rechtspersonen hier te lande aannemen, in art. 6 de toepassing van een algemeen beginsel. Hoe echter, zonder op andere gronden het wettig bestaan van buitenlandsche rechtspersonen aan te nemen, dat algemeene beginsel te bewijzen? De geschiedenis, zooals wij boven zagen, pleit daarvoor niet. Uit de wet zelve is het zeker evenmin af te leiden.

Ook in het algemeen kan er geen sprake zijn van analogische toepassing van het personeel statuut, zoolang het niet vaststaat, dat vreemde rechtspersonen in Nederland rechten genieten. Begint men met die toepassing om daaraan een argument te ontleenen voor de rechtsbevoegdheid van buitenlandsche vennootschappen, corporaties en stichtingen, dan wordt stilzwijgend als bewezen aangenomen, wat juist bewezen moest worden.

Wellicht zullen anderen zich beroepen op het gezag der schrijvers over het internationaal privaatrecht, waarvan bijna alle de rechten van vreemde rechtspersonen beoordeelen volgens de lex domicilii. Daartegen valt aan te voeren, dat de meeste van die schrijvers de toepassing dier wet niet als argument gebruiken om de quaestie, welke ons thans bezig houdt, op te lossen. In de tweede plaats nemen zij zulke belangrijke uitzonderingen aan op hun beginsel, dat er van het vooropgestelde statutum personale als regel niet veel meer overblijft.

Over een en ander zal ik in het tweede hoofdstuk nader spreken.

Een ander argument, waarvan bijna uitsluitend Nederlandsche rechtsgeleerden zich hebben bediend, toen er sprake was van het al of niet rechtsgeldig bestaan van vreemde vennootschappen, is art. 10 der Wet houdende Algemeene Bepalingen.

Om de quaestie, of buitenlandsche naamlooze vennootschappen ook onderworpen zijn aan art. 36 al. 2 W. v. K. in ontkennenden zin te beslissen, beriepen zij zich op den regel »locus regit actum". De naamlooze vennootschap, zeggen zij, is een overeenkomst. De koninklijke bewilliging behoort tot den vorm der handeling, ergo is zij volgens art. 10 A. B. voor in het buitenland bestaande of nog op te richten vennootschappen geen vereischte. Verschillende rechterlijke vonnissen, in het bijzonder het arrest van den Hoogen Raad van 23 Maart 1866 [1]), hebben die opvatting door hun gezag gesteund. Met het argument, ontleend aan den regel »locus regit actum" kan ik mij, wat de rechtsgeldigheid der overeenkomst aangaat, volkomen vereenigen. De meeste der bovengenoemde Nederlandsche schrijvers en vonnissen evenwel ontkennen de rechtspersoonlijkheid der vennootschap of laten zich daarover niet uit. Mag men nu, de rechtspersoonlijkheid van Nederlandsche maatschappijen vooropstellende, aannemen, dat buitenlandsche naamlooze vennootschappen door art. 10 A. B. ook als vreemde rechtspersonen hier te lande kunnen optreden?

Ik geloof de vraag ontkennend te moeten beantwoorden.

Voor het bestaan van een rechtspersoon is, zooals ik

[1]) W. v. h. R. n°. 2781.

op p. 19 zeide, noodig rechtsvatbaarheid en rechtsbevoegdheid. Al gaat men nu uit van de veronderstelling, dat vreemde naamlooze maatschappijen, volgens den regel »locus regit actum" rechtsvatbaar zijn en rechtsbevoegd volgens de buitenlandsche wet, dan blijft het de quaestie, of zij rechten kunnen hebben volgens de Nederlandsche wet. Neemt men daarentegen aan, dat zij zoowel rechtsvatbaar als rechtsbevoegd zijn, volgens art. 10 A. B., dan zouden vreemde maatschappijen rechtspersoonlijkheid kunnen ontleenen aan de Nederlandsche wet.

Een enkel schrijver schijnt van meening; dat het adagium »locus regit actum" in het algemeen op alle rechtspersonen kan worden toegepast, zoodat zij op grond daarvan rechten in het buitenland kunnen genieten. De heer VAVASSEUR schreef in het Journal du droit international privé [1]):

»La liberté chez les nations civilisées doit appartenir aux personnes morales aussi bien qu'aux personnes physiques. C'est l'application du principe consacré par le droit des gens: »Locus regit actum".

LAURENT [2]) verklaart dit niet te begrijpen. De onduidelijkheid wordt wellicht minder door een vergelijking

---

[1]) Dl. II p. 6, aangehaald bij LAURENT, Droit civil international IV, p. 268.

[2]) p. 270

met hetgeen de heer VAVASSEUR zegt in zijn Traité des sociétés civiles et commerciales [1]).

„Quelle est la loi applicable aux sociétés pour apprécier les questions qui peuvent surgir, relativement à la régularité de leur constitution, ou au pouvoir de leurs administrateurs, lorsqu'elles veulent contracter ou ester en justice? Quant à la forme, il n'est pas douteux que ce soit la loi du lieu où elles ont été fondées: Locus regit actum. Il en doit être de même du fond; car la personne morale n'a pu se constituer et s'organiser que d'après les conditions usitées au lieu de sa naissance. C'est ainsi que le régime matrimonial des époux est soumis à la loi du domicile du mari, qui devient le domicilium matrimonii".

Indien het de bedoeling van den schrijver is op grond van het adagium »locus regit actum" aan te nemen, dat rechtspersonen in den vreemde rechtsbevoegd zijn, dan kan ik mij daarmede allerminst vereenigen.

In het internationaal privaatrecht wordt de regel »locus regit actum" alleen toegepast op den vorm der handelingen. Hiermede worden bedoeld rechtshandelingen, zoodanige handelingen, waarvan de strekking is en die de voorwaarde zijn tot het doen ontstaan, de wijziging of

---

[1]) Dl. II p. 181.

de opheffing van rechtsbetrekkingen [1]). Welk is nu bij het scheppen van een rechtspersoon de rechtshandeling? Het scheppen zelf? Dan is een rechtspersoon een rechtsbetrekking. Maar al neemt men aan, dat onder handelingen andere dan rechtshandelingen zijn begrepen, wat weder tot nieuwe ongerijmdheden zou leiden, of dat door rechtshandelingen ook rechtspersonen kunnen ontstaan, worden gewijzigd of opgeheven, zoo kan toch b. v. de erkenning des Konings, die de wet van 1855 voor het optreden van een vereeniging als rechtspersoon heeft geëischt, niet als een bloote formaliteit worden beschouwd.

Te recht zegt BAR [2]): »Form eines Rechtsgeschäfts ist Alles, aber auch nur Dasjenige, was die Handelnden vorzunehmen haben, um ihren Willen den vom Gesetze erforderten Ausdruck zu geben; aus diesem Begriffe der Form folgt, da gerade das freie Belieben der Handelnden in ihr seinen Ausdruck finden soll, und Dieses namentlich bei einer Abhängigkeit von dem Willen eines Dritten nicht der Fall sein würde, dass Erfordernisse eines Rechtsgeschäfts, deren Wahrung nicht von den Willen der Handelnden allein abhängt, als Formen nicht betrachtet werden können. Dieser nach dem Gesetze erforderliche Wille eines Dritten ist ebenso als Materie des

[1]) GOUDSMIT, Pandecten Systeem p. 120.
[2]) l. c. p. 121—122.

Rechtsgeschäfts zu betrachten, wie die Willensbestimmung der ursprünglichen Contrahenten. Nur dann findet eine scheinbare Ausnahme statt, wenn die Einwilligung einer anderen Person gesetzlich nicht verweigert werden kann; hier hat diese andere Person aber eben desshalb keinen (freien) Willen und dient lediglich dazu, den Beweis zu erleichtern, oder die Handelnden vor übereilten Schritten zu bewahren".

In overeenstemming hiermede, naar ik meen, behoort de toestemming des Konings, welke volgens art. 36 al. 2 W. v. K. vereischt wordt, tot den vorm der handeling. Wel is waar dient zij niet om het bewijs gemakkelijk te maken of partijen voor overijling te behoeden, maar die toestemming is een formaliteit, omdat zij niet geweigerd kan worden, tenzij de oprichters der maatschappij de wet niet hebben in acht genomen. De Koning constateert slechts, dat de vennootschap al of niet strijdt met de goede zeden of de openbare orde (art. 14 A. B.), en dat overigens al of niet aan de vereischten, door de wet gesteld, is voldaan.

Hetzelfde kan niet beweerd worden van de erkenning, die volgens art. 5 der wet van 1855 noodig is, alvorens een vereeniging als rechtspersoon optreedt. In dit geval kan de goedkeuring der statuten geweigerd worden, op gronden, ontleend aan het algemeen belang.

Volgens art. 37 W. v. K. moet de Koning zijn toestemming verleenen, tenzij hij op rechtsgronden verplicht is haar te weigeren; volgens art. 7 der wet van 1855 behoeft de erkenning niet te volgen, wanneer de Koning meent, dat zij in strijd zoude zijn met het algemeen belang. In het eerste geval zijn partijen niet afhankelijk van den wil des Konings, als zij in overeenstemming hebben gehandeld met de wet; in het tweede geval is het de Koning, die zelfstandig beslist, wat het algemeen belang al of niet medebrengt.

Hoe men echter ook denke over de beteekenis en de toepassing van het adagium »locus regit actum", voor onze quaestie levert het geen resultaten op. Al mocht uit art. 10 A. B. volgen, dat buitenlandsche rechtspersonen, evenzeer als Nederlandsche, rechtsbevoegde wezens zijn, dan blijft toch de vraag, of zij ook in Nederland rechten kunnen hebben, onbeantwoord. In de erkenning, dat vreemde rechtspersonen binnen de grenzen van het land, waar zij zijn gevestigd, rechten mogen uitoefenen, ligt geenszins opgesloten, dat zij hier te lande een enkel recht hebben.

Voordat ik ga onderzoeken, of er nog bepalingen in de Nederlandsche wetgeving zijn, die onze quaestie zouden kunnen oplossen, zal ik volledigheidshalve nagaan, welke andere argumenten door de schrijvers over het interna-

tionaal privaatrecht zijn gebezigd om aan te toonen, dat rechtspersonen in het buitenland al of niet een rechtsgeldig bestaan hebben. Bijna al die schrijvers erkennen de rechten van vreemde vennootschappen, corporaties en stichtingen.

De meeste van hen echter noemen niet de gronden, waarop zij de rechtsbevoegdheid aannemen [1]). Een uitzondering op dien regel maken LECLERQ, LAURENT, BROCHER, WESTLAKE en BAR [2]).

In 1847 had het hof van cassatie te Brussel te beslissen, of een buitenlandsche naamlooze vennootschap, zonder autorisatie van de Regeering, in Belgie in rechte kan optreden. De procureur-generaal LECLERQ [3]) nam in zijn conclusie aan, dat uitsluitend vreemde staten en hunne onderdeelen en sommige [4]) buitenlandsche openbare instellingen, die met den staat of een zijner onderdeelen

---

[1]) ASSER, Internationaal privaatrecht p 135; SAVIGNY, System VIII, p 161 en 164; GÜNTHER in het Rechtslexikon van Weiske p 729 en 730; BESELER, System des gem. d. Pr. r. 1847 p. 151; WÄCHTER in het Archiv für die civ. Praxis bd. 25 p. 172, 173, 181 en 182; RENAUD, Das Recht der Actiengesellschaften p 163 316 en 317; VON ROTH, I D Pr. r. 1880, p. 286; STOBBE, I D. Pr r. 1882, p. 215 en 216; FÖRSTER, Pr. Pr. r I, 1887, p. 57; UNGER, I, 1876, p. 165 noot 5; CALVO, Dictionnaire de droit international public et privé 1885, d. II, p. 231; STORY, Conflict of laws 1872 No. 285*a* en 565: KENT, Commentaries on American law II, 1844, p. 282 *b* noot *d*, 283 *a* en noot *b*, 283 *b* en noot *c*, 284 en noot *b* en *c*.

[2]) De schrijvers, die zich op het statutum personale beroepen, noemde ik boven op p. 21.

[3]) Journal du Palais Belge, 1847, p. 22.

[4]) Welke die instellingen zijn zegt hij niet In het arrest van het

zijn verbonden, een wettig bestaan hebben in België. Dit volgde naar zijne meening uit de diplomatieke erkenning van die staten door België. LAURENT ziet er een bezwaar in ook buitenlandschen openbaren instellingen rechten toe te kennen [1]); overigens verdedigt hij dezelfde opvatting.

»Peut on dire", zegt hij, »que l'Etat existe comme personne civile, par cela seul qu'il est reconnu dans le monde diplomatique? Dans la subtilité du droit on peut le nier. Quand la Belgique a été reconnue par les puissances étrangères cette reconnaissance a-t-elle eu pour objet ou pour effet de considérer l'Etat belge comme une personne juridique. C'est confondre deux ordres d'idées tout à fait distincts, l'ordre politique et l'ordre civil".

»Toutefois j'avoue que cette doctrine pêche par excès de subtilité; elle sépare et distingue dans l'Etat deux qualités qui sont inséparables, et que, dans la réalité des choses, on ne distingue point; l'Etat comme corps politique, et l'Etat comme personne civile. L'Etat est un, et non pas double. Du moment qu'il est reconnu

hof van cassatie van 8 Februari 1849 worden genoemd: kerkfabrieken, openbare gods- of gasthuizen en publieke instellingen van weldadigheid. Journal du Palais, p 211.

[1]) LAURENT, Droit civil international IV, n°. 128.

comme corps politique, et qu'il figure comme tel dans les traités, il existe. On peut le comparer à l'enfant que Dieu a appelé à la vie. La vie physique ne se scinde pas: n'en doit il pas être de même de cette imitation de la vie que l'on appelle personnification civile? N'y aurait-il pas quelque chose d'étrange à ce que la Belgique figurât comme Etat politique dans les traités, et qu'elle ne pût figurer comme partie dans un contrat? Il faudrait donc, outre les traités qui la reconnaissent comme puissance indépendante, de nouveaux traités qui la reconnaissent à titre de personne juridique. Cela ne se fait point, et cela ne s'est jamais fait. N'en faut-il pas conclure que, d'après le droit des gens, un Etat reconnu a une personnalité complète, politique et civile, qu'il a capacité de signer des contrats privés, aussi bien que des conventions diplomatiques. Le droit public domine ici le droit privé. Il serait absurde que la Belgique pût acquérir une province par un traité et que l'Etat belge ne pût acquérir à Paris un hôtel pour son ambassadeur" [1]).

»Je me range donc à l'opinion générale et j'admets que l'Etat existe comme personne juridique dès qu'il est reconnu comme puissance indépendante par la diplomatie. On peut concilier cette opinion avec les principes

---

[1]) N°. 126.

du droit civil. Il faut un acte législatif pour qu'il existe une personne juridique: voilà ce que veut le droit strict. Or un traité est aussi un acte législatif, et il a même une autorité plus grande que la loi; celle-ci n'a d'empire que sur le territoire sur lequel s'étend la puissance souveraine dont elle est une émanation; tandis que le traité est obligatoire pour tous les Etats qui y figurent comme parties contractantes. Il est certain que si un traité signé par les grandes puissances reconnaissait la Belgique comme personne juridique, toute difficulté serait levée. Eh bien, le traité qui a reconnu la Belgique comme puissance indépendante contient aussi la reconnaissance implicite de sa personnalité juridique. Par là il est satisfait aux èxigences et jusqu'aux scrupules du droit civil." [1]).

Verder neemt LAURENT aan, dat in de erkenning van den Staat implicite ligt opgesloten de erkenning van de provinciën en gemeenten. [2])

BROCHER neemt het wettig bestaan van alle vreemde rechtspersonen aan. De gronden, waarop hij zich beroept, zijn ongeveer de volgende:

»Est il bien vrai de dire que la puissance de chaque souveraineté ne dépasse pas la frontière? Le contraire ne résulte-t-il pas, en fait, du développement acquis

[1]) N°. 127.
[2]) N°. 127 laatste gedeelte.

par le droit international tant public que privé? N'est-il pas de plus en plus généralement reconnu, que de telles expansions de pouvoirs se justifient, et peuvent être considerées comme dues, quand elles sont nécessaires au développement social? La distinction profonde qu'on voudrait établir entre les personnes morales et les personnes naturelles est elle bien facile à maintenir en termes absolus? Les secondes ne se retrouvent-elles pas sous les premières, comme nous l'avons déjà dit? N'est ce pas en elles que gît la véritable vie et la raison d'être de celles-ci? Si cette extension de puissance et de vie est bonne en soi, n'a-t-elle pas le droit de se produire? N'est-on pas conduit, de la sorte, à se démander si l'existence que de telles personnifications ont regulièrement acquise sur un territoire doit être confinée dans celui-ci? La force expansive qu'elles réclament n'est-elle pas la conséquence logique de la nature qui leur est attribuée? Ne retrouvons-nous pas, ici, la question de compétence qui sert de base à toute notre doctrine? Si cette force leur est necessaire pour atteindre au but qu'elles doivent poursuivre, trouvera-t-on bien pratidable de les forcer à se faire autoriser ou reconnaître d'avance, par tous les États sur le territoire desquels le hasard des affaires pourra leur donner des intérêts à débattre?" [1])

---

[1]) Brocher, Cours de Droit international privé p. 187—188.

WESTLAKE beroept zich op de internationale welwillendheid. In zijn treatrise on private international law [1]) zegt hij:

»Any of the states of the Union may, as this and several of the other states have done, interdict foreign corporations from performing certain single acts, or conducting a particular description of business, within its jurisdiction. But in the absence of laws of that character, or in regard to transactions not within the purview of any prohibitory law, and not inconsistent with the policy of the state as indicated by the general scope of its laws or institutions, corporations are permitted by the comity of nations to make contracts and transact business in other states than those by virtue of whose laws they are created, and to enforce those contracts, if need be, in the courts of such other states".

BAR noemt nog andere argumenten.

»Die einem Staate angehörenden physischen Personen werden in jedem anderen Staate als solche anerkannt. Dieser unbezweifelte Satz folgt aus dem im neueren internationalen Rechte anerkannten Principe der Rechtsgleichheit zwischen Einheimischen und Fremden.

Ebenso steht aber durch Gewohnheitsrecht fest, dass

---

[1]) 1858 n°. 224

die einem Staate angehörenden juristischen Personen auch in anderen Staaten als solche betrachtet werden. Rücksichtlich der Städte, Gemeinden und Kirchen wird Dies als selbverständlich angesehen werden können; es gilt aber nicht minder von anderen juristischen Personen. Denn obwohl an und für sich die Autorität der fremden Staatsgewalt, welche entweder unmittelbar juristische Personen schafft, oder zulässt, dass solche von Privaten gebildet werden, nicht für unseren Staat massgebend ist, so verlangt doch der neuere internationale Verkehr eine solche Anerkennung auch der willkürlich geschaffenen juristischen Personen. Ein internationaler Handelsverkehr der Actiengesellschaften würde z. B. ohne solche Anerkennung nicht möglich sein. Es wäre freilich der Ausweg denkbar, dass solche Institute in allen Staaten, in denen sie Rechtsgeschäfte schliessen oder vor Gericht auftreten wollen, die Anerkennung Seitens der einzelnen Staatsgewalten besonders sich verschafften. Allein dann würden oft einander widerstreitende Bedingungen von den einzelnen Staaten auferlegt werden. Zudem müsste dann die juristische Persönlichkeit, um bei ausgedehnteren Handelsunternehmungen sicher zu gehen, von den Regierungen fast aller civilisirten Staaten anerkannt werden. Dies aber würde zu unsäglichen Schwierigkeiten und Weitläufigkeiten führen. Nur wenn

der ausländische Verein einen nach unseren Gesetzen verbotenen Zweck verfolgt, ist eine Ausnahme begründet." [1])

Hiermede heb ik de voornaamste schrijvers over het internationaal privaatrecht, die het onderwerp behandelen, genoemd. Wij hebben gezien, dat bijna alle, zij het op verschillende gronden of zonder argumenten te noemen, de rechtsbevoegdheid van vreemde rechtspersonen aannemen. Welke bezwaren zijn nu door hen, die het tegenovergestelde beweren, aangevoerd?

»Le législateur seul" zegt LAURENT [2]), »a le pouvoir de créer des personnes juridiques; or son pouvoir s'arrête à la limite du territoire de la nation qui lui a délégué la puissance législative; hors de ces limites, il n'exerce aucune autorité; donc les corporations, qui n'ont d'existence que par sa volonté, n'existent pas là où cette volonté est sans force et sans effet. C'est une différence capitale entre la personne réelle et la personne fictive. L'homme tient son existence de Dieu, il existe dès que Dieu l'appelle à la vie, et il existe partout. La corporation tient son existence de la loi, et la loi ne peut la reconnaître que dans les limites du territoire

---

[1]) BAR Int. Pr. I p 135

[2]) P. 231 en 232. Cf Arrest van het Fransche Hof van Cassatie van 1 Aug. 1860. DALLOZ 1860 I p 444.

sur lequel elle a empire; le législateur ne pourrait, quand même il le voudrait, lui donner une existence universelle, car cette existence est une fiction, et la fiction implique la reconnaissance du législateur."

De scherpe tegenstelling, die LAURENT maakt tusschen natuurlijke personen en rechtspersonen is, mijns inziens, hiervan een gevolg, dat hij schijnt over het hoofd te zien, dat ook de mensch zijn rechtsbevoegdheid ontleent aan de wet en juridisch slechts daar als persoon bestaat, waar hem rechten zijn toegekend.

Dat de wet, volgens welke rechtspersonen zijn geschapen, hun geen bestaan kan toekennen in het buitenland, valt moeielijk te betwisten. Bij natuurlijke personen is het niet anders. Volgt daaruit, dat vreemdelingen en vreemde rechtspersonen geheel rechteloos zijn, als de wetgever omtrent hen het stilzwijgen bewaart?

PRADIER-FODÉRÉ [1]) noemt nog andere bezwaren.

»Les personnes morales sont donc des personnes, et comme telles elles ont un état, une capacité, un statut personnel qui régit cette capacité et cet état. Maintenant ce statut personnel les suivra-t-il à l'étranger? Non, parce qu'il est de principe universellement admis qu'au-

[1]) Traité de droit international public 1887 d III p. 799—800.

cune personne morale ne peut se former ou s'établir au sein d'un Etat, sans la reconnaissance formelle ou tacite de la puissance publique. Il y a trop d'intérêts d'ordre économique, moral, public et politique engagés dans la formation ou l'établissement des personnes juridiques dans un pays, pour qu'il n'entre point dans les devoirs des pouvoirs publics de s'en préoccuper: d'où la conclusion nécessaire que les personnes morales n'existent que là où la loi ou des décrets les reconnaissent et leur accordent des droits; que les personnes morales non reconnues ne sauraient avoir aucun droit dans le pays même où elles se sont formées; qu'elles ne sont même pas des personnes, et qu'à plus forte raison elles ne sauraient exister à l'étranger qu'à la condition d'y être reconnues en vertu d'une loi, d'un décret ou d'un traité international."

Pradier-Fodéré zegt, dat rechtspersonen slechts bestaan in die landen, waar de wet hen erkent en hun rechten toestaat. Hiermede is echter de quaestie niet opgelost.

Het blijft de vraag, wat men bij het stilzwijgen van den wetgever moet aannemen? Op zich zelf is uit dat stilzwijgen niets af te leiden. Die zwijgt zegt niet ja en niet neen.

De leer van hen, die vereenigingen en instellingen

geheel willen onderwerpen aan de buitenlandsche wetgevingen, heb ik vroeger besproken.

In het voorafgaande heb ik, als ik mij niet bedrieg, de voornaamste argumenten genoemd, die voor en tegen de rechtsbevoegdheid van buitenlandsche rechtspersonen zijn gebezigd. Sommige schrijvers, zooals wij zagen, zoeken de beantwoording der vraag in bepalingen van het internationaal privaatrecht, die den rechter voorschrijven, welke wetgeving hij in de aan zijn oordeel onderworpen internationale geschillen heeft toe te passen. Volgens mijn bescheiden meening geheel ten onrechte. Willen vreemde rechtspersonen hier te lande in rechte optreden, of worden zij voor den Nederlandschen rechter gedagvaard, dan moet in de eerste plaats uitgemaakt worden, of zij hier rechten hebben. Dat alle natuurlijke personen in Nederland rechtsbevoegd zijn is bepaald in art. 2 B. W. en art. 9 A. B. Zijn nu deze artikelen ook van toepassing op rechtspersonen? Art. 2 B. W. zeker niet. Daarbij kan niet anders dan aan de rechten van menschen worden gedacht. Maar ook onder de uitdrukkingen »Nederlanders" en »vreemdelingen" in art. 9 A. B. zijn geen rechtspersonen begrepen. Bij de beraadslagingen over het laatste artikel werd met geen woord melding gemaakt van buitenlandsche maatschappijen, zedelijke lichamen of stichtingen. Andere bepalingen van ons burgerlijk

recht regelen niet in het algemeen den rechtstoestand van vreemdelingen en zijn slechts in verband met art 9 A. B te beschouwen.

Ook in afzonderlijke wetten wordt over de rechten van vreemde rechtspersonen niet gesproken. In 1859 werd een poging gedaan om het bestaan van buitenlandsche maatschappijen hier te lande te regelen. Na verwerping van art. 1 werd het wetsontwerp door de Regeering ingetrokken [1]).

Het eenige waarop kan worden gewezen, is de overeenkomst van 11 April 1868, tusschen Nederland en Italië gesloten, tot regeling van den toestand der naamlooze vennootschappen van het eene in het andere land [2]).

Andere wetten of tractaten hebben onze quaestie niet beslist.

Er bestaat te dien aanzien eene lacune in onze wetgeving. Wij moeten deze aanvullen en onze vraag zoodanig trachten te beantwoorden als de wetgever vermoedelijk zou hebben gedaan.

Kan uit de algemeene beginselen van onze wet worden opgemaakt, dat buitenlandsche rechtspersonen geen wettig bestaan in Nederland hebben? Zal men bij het stilzwijgen van onze wet een andere oplossing moeten geven dan

---

[1]) Magazijn van Handelsregt D. I Wetgeving p. 3 - 93.

[2]) Stb. 1862, n°. 71.

die van bijna alle schrijvers over het internationaal privaatrecht? Ik geloof het niet.

Als men bedenkt, dat in den tijd, toen onze wet tot stand kwam, het reciprociteits-beginsel algemeen was aangenomen, dan komt het mij voor, dat art. 9 A. B. getuigenis aflegt van een bijzondere goedgunstige gezindheid jegens de vreemdelingen. Nog duidelijker komt die welwillendheid uit bij de beraadslaginginge over het artikel.

»Het is tijd", zeide de heer REYPHINS [1]) »dat men eindelijk een wetgeving doe ophouden, die haren oorsprong alleen verschuldigd is geweest aan den rampzaligen staat van oorlog, welke gedurende eeuwen de natiën verdeeld heeft. Laat ons dan nu ons de gelegenheid ten nutte maken om de eer voor ons vaderland te bewaren, van het eerst eene wetgeving te hebben tot stand gebragt, die ten aanzien van dit belangrijk punt alleen de voorschriften volgt der algemeene regtvaardigheid! Laat ons, ten aanzien van het burgerlijk regt, alle onderscheid tusschen den inlander en den vreemdeling doen ophouden!"

De heer DOTRENGE uitte een gevoelen eenstemmig met dat van den heer REYPHINS.

»Het is schooner een goed voorbeeld te geven dan te

---

[1]) VOORDUIN op art. 9 A. B p. 361 en 362.

volgen, — de weldadige gevolgen van een liberaal stelsel van wetgeving ten aanzien van vreemdelingen, zijn in Nederland bij ondervinding bekend. Wij moeten ons dus aan dat beproefd stelsel houden, en wij zelve zullen er het voordeel van genieten, wanneer zich de vreemdeling bij ons beter, dan ergens elders bevindt".

„Het 10de art.". zeide de heer GENDEBIEN[1]) 21 Maart 1821 »is opmerkenswaardig door de wijze menschlievendheid welke hetzelve heeft ingegeven. De vreemdelingen zullen evenals wij zelve aan onze wetten deelachtig zijn. Wij nemen alzoo het initiatief van eenen algemeenen maatregel, die de vrucht van de vordering der beschaving zijn moet".

Er wordt wel is waar van vreemde rechtspersonen niet gesproken; is het echter met de welwillendheid jegens de vreemdelingen te rijmen, dat men de Vereenigingen en instellingen, die zij volgens hunne wetten in het leven roepen, alle recht ontzegt?

Het komt mij voor, dat op grond van art. 9 A. B. mag aangenomen worden, dat het wettig bestaan van vreemde rechtspersonen hier te lande niet in strijd is met de beginselen van ons recht. Is dit juist, dan mag volgens mijn bescheiden meening, de gevolgtrekking

---

[1]) VOORDUIN p. 366.

worden gemaakt, dat buitenlandsche rechtspersonen in Nederland rechten kunnen genieten. Deze oplossing is niet in strijd met de beginselen van onze wetgeving, vindt steun in de meeningen van bijna alle schrijvers over het internationaal privaatrecht en is in overeenstemming met de eischen van het internationale verkeer.

Zijn nu alle vreemde rechtspersonen hier te lande rechtsbevoegd? Zonder twijfel zullen wel moeten worden uitgezonderd rechtspersonen, die een doel beoogen, dat in strijd is met onze openbare orde of goede zeden [1]).

Zullen vereenigingen of instellingen, welke in het land, waarin zij haren zetel hebben, geen rechtspersoonlijkheid kunnen verkrijgen, in Nederland rechten mogen uitoefenen?

De Nederlandsche wet kan geen rechtspersoonlijkheid verleenen in het buitenland. Dit zou zij doen door aan vreemde instellingen of vereenigingen rechtsbevoegdheid toe te kennen. [2])

Heb ik getracht aan te toonen, dat buitenlandsche rechtspersonen een wettig bestaan hebben in Nederland, thans blijft mij nog de vraag te beantwoorden, of Nederlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië rechten kunnen genieten.

---

[1]) Bar, p. 135; von Mohl, Staatsrecht, Völkerrecht und Politik, d. I, p. 622 en 623.

[2]) Cf. Bar p. 135 en 136; von Mohl, p. 621 en 622.

De rechtspersoonlijkheid is in de Indische wetgeving op gelijke wijze geregeld als in de Nederlandsche. Op de verschilpunten wees ik óp p. 11 en 12 Over buitenlandsche rechtspersonen wordt niet gesproken. Bij het stilzwijgen van den wetgever zal men op dezelfde gronden moeten aannemen, dat vreemde rechtspersonen in Nederlandsch-Indië als zoodanig kunnen optreden?

Zouden nu de Nederlandsche rechtspersonen in een ongunstigere positie verkeeren dan de vreemde? De groote belangen van het handelsverkeer, de gunstigere toestand, waarin de Nederlanders volgens het Indo-Europeesche recht geplaatst zijn, de innige verhouding tusschen het moederland en de koloniën pleiten volgens mijn bescheiden meening krachtig voor het tegendeel. In hoeverre de Nederlandsche boven de andere buitenlandsche rechtspersonen in Indië zijn bevoorrecht, zal ik in het volgende hoofdstuk bespreken.

HOOFDSTUK II.

Welke rechten kunnen Nederlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië genieten?

Alvorens over te gaan tot het beantwoorden der bovenstaande vraag, wil ik eerst onderzoeken, welke rechten in het algemeen aan vreemde rechtspersonen kunnen worden toegekend.

Zooals ik bij de behandeling van art. 6 A. B. reeds met een enkel woord zeide, beoordeelen de meeste schrijvers over het internationaal privaatrecht de rechtsbevoegdheid van buitenlandsche rechtspersonen naar de lex domicilii. Over de handelingsbevoegdheid wordt niet gesproken. [1])

Rechtspersonen kunnen als onlichamelijke wezens nooit

[1]) Ten onrechte spreekt SAVIGNY, System VIII p. 161, van de beperkingen der handelingsbevoegdheid van instellingen. Zoo ook FÖRSTER l. c.

zelf handelen. Vertegenwoordiging is noodzakelijk. Er kan dus bij hen van beperkingen der handelingsbevoegdheid geen sprake zijn. Zij zijn, waar zij ook optreden, volkomen handelingsonbevoegd.

Te recht wordt alleen de rechtsbevoegdheid van vreemde rechtspersonen behandeld. De toepassing der lex domicilii als regel komt mij voor niet juist te zijn. De vraag, volgens welke wet de rechtsbevoegdheid is te beoordeelen, is alleen van belang, wanneer de lex domicilii en de wet van het land, waar de vreemde rechtspersonen rechten willen uitoefenen, verschillend zijn.

Met andere woorden de quaestie moet aldus gesteld worden: Geldt de lex domicilii ook voor de uitbreidingen en beperkingen der rechtsbevoegdheid? Wat betreft de uitbreidingen bestaat er géén moeielijkheid. Al de schrijvers, die daarover hebben gesproken, nemen aan, dat rechtspersonen in een ander land geen andere of grootere rechten kunnen hebben dan die, welke in dat land aan de rechtspersonen van dezelfde soort zijn toegekend. Zoo kunnen buitenlandsche stichtingen, die in haar eigen land onbeperkt bevoegd zijn, in Nederland geen legaten of schenkingen verkrijgen dan met machtiging van den Koning.

Meer betwist is de vraag, of de beperkingen van de

rechtsbevoegdheid door de lex domicilii ook in het buitenland van kracht zijn [1]).

Volgens WESTLAKE [2]) en KENT [3]) kan een rechtspersoon in een vreemden staat geen andere rechten genieten dan hem zijn toegekend bij het charter, waarbij de rechtspersoonlijkheid is verleend. Zij verwijzen naar de Amerikaansche jurisprudentie maar geven geen redenen op.

MERLIN [4]) zegt, dat de beperkingen van de rechtsbevoegdheid de rechtspersonen ook buitenlands volgen. BROCHER [5]) schijnt hetzelfde te meenen, doch spreekt alleen van den staat, zijn onderdeelen en van de openbare instellingen.

UNGER [6]), ROTH [7]), SAVIGNY [8]) en DEMANGEAT [9]) passen de lex domicilii toe. De beide laatste schrijvers nemen een uitzondering aan voor de instellingen in de doode hand. De bevoegdheid daarvan moet worden beoordeeld volgens de lex fori.

CALVO [10]) stelt als beginsel voorop, dat het statutum

---

[1]) De schrijvers, die zich op het statutum personale beroepen, maar verder over de rechtsbevoegdheid niet handelen, kan ik buiten bespreking laten. Uit hun stilzwijgen kan geen bepaalde gevolgtrekking worden gemaakt.

[2]) p. 209.

[3]) Commentaries II, p. 283*a* en noot *b*, 284 noot *c*.

[4]) Repertoire § VII.

[5]) Nouveau traité de droit intern. privé 1876, p. 100.

[6]) l. c, [7]) l. c. [8]) l. c.

[9]) FOELIX et DEMANGEAT, Droit intern. privé, p. 64 noot *a*. [10]) l. c.

personale de rechtspersonen buitenslands volgt maar eindigt met te zeggen, dat bij de uitbreidingen en beperkingen der bevoegdheid deze bepaald wordt door de wet van de plaats, waar de rechtspersonen rechten willen uitoefenen, niet door de lex domicilii.

LAURENT [1]) wil het statutum personale niet toepassen op rechtspersonen. In strijd daarmede beweert hij, dat zij geen andere en grootere rechten kunnen genieten dan hun volgens de lex domicilii zijn toegekend.

»Il me semble", zegt hij, »qu'elle [2]) ne tient pas compte de la nature spéciale, disons mieux, de l'essence des personnes civiles. Leur existence et leurs droits se confondent, car elles n'ont de droits qu'à raison de l'existence fictive que le législateur leur accorde; donc elles n'existent que vinculées par la loi de leur existence, et si on les reconnaît en pays étranger, c'est dans cet état de personne limitée et vinculée; en dehors de cette condition, elles n'existent point. Il est certain que l'acquisition faite à l'étranger sans autorisation ne serait pas reconnue dans le pays même où elles ont été créées, et cependant elle devrait figurer dans leur budget, comme une partie de leur actif. On voit que l'opinion générale conduit à une

---

[1]) p. 273.

[2]) nl. de meening van hen, die de rechtsbevoegdheid willen beoordeelen volgens de territoriale wet.

contradiction dans les termes: l'établissement serait propriétaire et pas propriétaire. Il faut donc décider que la loi de la capacité restreinte le suit partout." [1])

Zeer juist, volgens mijn bescheiden meening, merkt LAURENT op, dat de buitenlandsche rechtspersonen als zoodanig worden erkend. Niet aan de vreemde instelling of vereeniging wordt rechtspersoonlijkheid verleend, maar aan het reeds bestaand rechtsbevoegd wezen worden rechten toegekend.

Behoort het tot de essentie van een persoon, dat hij bepaalde rechten kan genieten, dan zijn zoowel de uitbreidingen als beperkingen zijner rechtsbevoegdheid essentieele eigenschappen. Wat de uitbreidingen betreft geeft LAURENT toe [2]), dat zij buitenslands niet gelden, waaruit zou volgen, dat het wezen van een persoon in den vreemde niet wordt erkend.

Als ik mij niet bedrieg, behoort tot de essentie van een persoon slechts de bevoegdheid om in het algemeen rechten te kunnen hebben. De erkenning van een buitenlandschen rechtspersoon als zoodanig is geen erkenning van zijn speciale rechten, maar van hem als rechtssubject. Welke rechten nu zoodanig subject in een vreemd land toekomen, hangt af van de beginselen, die de wet van

---

[1]) p. 274. [2]) p. 273.

dat land tegenover vreemdelingen huldigt. Onze wet bepaalt in art. 9 A. B.: Het burgerlijk regt van het Koningrijk is hetzelfde voor vreemdelingen, als voor de Nederlanders, zoo lange de wet niet bepaaldelijk het tegendeel vaststelt.

Ik geloof, dat uit het beginsel, in dat artikel neergelegd, de gevolgtrekking mag gemaakt worden, dat vreemde rechtspersonen hier te lande in het algemeen dezelfde rechten kunnen genieten als de Nederlandsche. Een uitzondering moet gemaakt worden voor het geval, dat een wettelijke bepaling, die de vreemdelingen in een minder gunstige positie stelt dan de Nederlanders, ook kan worden toegepast op buitenlandsche rechtspersonen. Dat deze niet het genot kunnen hebben van privilegiën, welke uitsluitend aan Nederlandsche rechtspersonen zijn toegekend, behoeft zeker geen betoog.

Tot dezelfde resultaten komen ook GÜNTHER [1]), WÄCHTER [2]), BESELER [3]), BAR [4]), SMIDT [5]), STOBBE [6]) en FÖRSTER [7]).

Welke rechten kunnen nu Nederlandsche rechtspersonen in Nederlandsch-Indië hebben? Dezelfde als de

[1]) l. c, [2]) l. c. [3]) l. c.
[4]) p. 136 en 137.
[5]) Die Herrschaft der Gesetze, p. 30—41.
[6]) l. c. [7]) l. c.

buitenlandsche, of dezelfde als de Nederlandsch-Indische? Reden tot twijfel geeft de bevoorrechting van Nederlanders boven vreemdelingen.

Volgens de Nederlandsch-Indische wet moet men onderscheiden: Ingezetenen, Nederlanders, die geen ingezetenen zijn, en vreemdelingen [1]). Zoolang de wet niet bepaaldelijk het tegendeel vaststelt is volgens art. 3 Ind. A. B. het burgerlijk en het handelsrecht hetzelfde voor hen, die geen ingezetenen zijn, als voor de ingezetenen van Ned.-Indië. De artikelen, die uitdrukkelijk den niet-ingezetenen bijzondere verplichtingen opleggen of rechten onthouden, spreken alleen van vreemdelingen. Dit zijn de artt. 100, 128, 580 1°, 704 1°., 761 en 872 van het Regl. op de Burgerlijke Rechtsvordering.

Op Nederlanders kunnen die bepalingen niet worden toegepast. Zij staan dus niet gelijk met vreemdelingen. Hebben zij nu dezelfde rechten als de ingezetenen? In den regel wel; het komt mij echter voor, dat er een uitzondering moet gemaakt worden voor die gevallen, waarin volgens de bedoeling van den wetgever rechten bij uitsluiting aan ingezetenen zijn toegekend. Zoo schijnt het mij toe, dat een vreemdeling niet voor den Indischen rechter kan gedagvaard worden ter zake van verbinte-

---

[1]) Zie art. 4 en 5 Ind. A. B en artt. 105 en 106 Reg. Regl.

nissen door hem jegens een Nederlander aangegaan, die geen ingezetene is van Ned.-Indië. Hetzelfde geldt ook voor art. 580 10° en 761 Ind. Rv.

Is het beginsel der gelijkheid tusschen de ingezetenen en de Nederlanders, die geen ingezetenen zijn ook van toepassing op Nederlandsche en Nederlandsch-Indische rechtspersonen?

Mijns inziens moet deze vraag bevestigend worden beantwoord. Dezelfde redenen, waarom men de Nederlanders boven de vreemdelingen heeft bevoorrecht, bestaan ook voor Nederlandsche rechtspersonen.

De bezwaren aan het voeren van een proces in den vreemde verbonden, de moeilijkheden bij het executeeren van een vonnis buitenslands, de gunsten, die men vreemdelingen wilde ontzeggen, dat alles heeft aanleiding gegeven tot de bovengemelde uitzonderingen. Was de Indische wetgever van oordeel, dat die overwegingen niet golden tegenover Nederlanders, op welke gronden zou men dan moeten aannemen, dat Nederlandsche rechtspersonen gelijke rechten en verplichtingen hebben als de vreemde?

Hebben nu Nederlandsche en Ned.-Indische rechtspersonen volkomen dezelfde rechten? Waarschijnlijk niet; evenmin als de Nederlanders, die geen ingezetenen zijn, en de ingezetenen. Nederlandsche rechtspersonon kunnen

niet die rechten genieten, welke uitsluitend aan Ned.-Indische rechtspersonen zijn toegekend. Zoo zal een vreemdeling in Indië niet bij voorraad mogen worden gegijzeld ter zake van een vervallen en opeischbare schuld jegens een Nederlandsche naamlooze vennootschap aangegaan [1].

Een bijzondere quaestie doet zich voor bij art. 890 Ind. R.v. Het artikel luidt:

Armen-inrigtingen, besturen van gods- en gasthuizen, benevens de kerkbesturen der verschillende godsdienstige gezindheden binnen Nederlandsch-Indië, kunnen op gelijke wijze, met gelijk gevolg als in deze afdeeling ten aanzien van onvermogenden is bepaald, kostelooze toelating vragen en erlangen, zonder verpligt te zijn tot overlegging van een bewijs van onvermogen.

Volgens art. 872 Ind. R.v. zijn vreemdelingen van de kostelooze procedure uitgesloten, behoudens de uitzonderingen op dien regel door den Gouverneur-Generaal te maken, bij onder 's Konings nadere goedkeuring te sluiten overeenkomsten met regeeringen van Europeesche bezittingen in Indië, of ten gevolge van verdragen, door den Koning met andere mogendheden gesloten.

---

[1]) Zie ook 580 10° en 100 Ind. Rv.

Nederlanders en Nederlandsche rechtspersonen hebben dus het recht om pro deo te procedeeren.

Behooren nu Nederlandsche armen-inrichtingen, godsen gasthuizen en kerkgenootschappen volgens art. 890 geen bewijs van onvermogen over te leggen? Ik geloof het wel; het artikel spreekt van inrichtingen en gezindheden binnen Ned.-Indië. Moeilijk echter is het hier de vermoedelijke bedoeling van den wetgever op te sporen.

Minder quaestieus is de vraag, of de Nederlandsche publiekrechtelijke rechtspersonen het genot hebben van de privileges, bedoeld bij artikel 1137 Ind. B. W.

De voorrang van 's lands kas, zegt het artikel, van de vendukantoren en andere op hoog gezag daargestelde openbare instellingen, de orde waarin dezelve wordt uitgeoefend, en de tijd van deszelfs duur, worden geregeld door de bijzondere wettelijke verordeningen daartoe betrekkelijk.

Die van gemeenschappen of zedelijke lichamen, welke tot het heffen van lasten mogten geregtigd zijn of nader geregtigd worden, wordt geregeld door de op dat stuk reeds bestaande of nader vast te stellen verordeningen.

Uit den aard van de zaak kunnen Nederlandsche rechtspersonen geen voorrechten genieten, die uitsluitend aan de Ned.-Indische zedelijke lichamen of instellingen zijn

toegekend. Bovendien zouden zij door hunne privileges de laatste kunnen benadeelen.

Een andere vraag, die ik nog wensch te beantwoorden is deze: Hebben Nederlandsche openbare instellingen, godsdienstige gestichten, kerken of armen-inrichtingen, om in Ned.-Indië een making of schenking te kunnen verkrijgen, de toestemming van den Gouverneur-Generaal noodig, wanneer zij reeds door den Koning zijn gemachtigd? In overeenstemming met het beginsel der gelijkheid tusschen ingezetenen en niet-ingezetenen komt het mij voor, dat zij die toestemming zeer zeker behoeven.

STELLINGEN.

I.

De pogingen, door verschillende schrijvers over het intern. privaatrecht aangewend, om volgens een juist beginsel de toepasselijkheid van iedere wetgeving te bepalen, zijn als mislukt te beschouwen.

II.

Het intern. privaatrecht moet niet alleen conflicten oplossen, maar oplossingen geven, welke in overeenstemming zijn met de eischen van het internationaal verkeer. Kan het door wetsaanwijzing aan die eischen niet voldoen, dan stelle het zelfstandige rechtsregelen.

III.

De handelingsbevoegdheid der personen moet beoordeeld worden volgens de nationale wet. Bij onzekerheid van nationaliteit en ten aanzien van personen, die burgers zijn van een land, waar verschillende burgerlijke wetgevingen naast elkaar bestaan, kan de wet van het domicilie als de toepasselijke gelden.

IV.

Een vijftienjarige Europeesche vrouw, die ophoudt ingezetene te zijn van Ned.-Indië, kan in Nederland vóór haar zestiende jaar geen wettig huwelijk aangaan zonder dispensatie van den Koning.

V.

Het is niet aan te bevelen om den regel »locus regit actum" facultatief te stellen.

VI.

Een Nederlander, aan wien een schuld, oorspronkelijk jegens een vreemdeling aangegaan, is gecedeerd, heeft tegenover den vreemden schuldenaar niet het recht van evocatie.

VII

Onvermogende vreemdelingen, die bij tractaat het recht hebben verkregen om kosteloos te procedeeren, zijn niet bevrijd van de verplichting tot zekerheidsstelling.

VIII.

Ten onrechte nemen BAR e. a. aan, dat de lex fori bepaalt, door welke middelen het bewijs moet worden geleverd.

IX

De »affaire" kan als zoodanig geen bestanddeel van het vermogen uitmaken.

X.

De opvatting van HEUSLER (Inst. des Deutschen Privatrechts), als zou een rechtspersoon de personificatie zijn van den wil, is onjuist.

XI.

De rechter heeft niet te beoordeelen, of de inhoud van een wet in overeenstemming is met de Grondwet.

XII.

Het is te betreuren, dat een kleine minderheid van de leden der Volksvertegenwoordiging eene grondwetsherziening kan verhinderen.

XIII.

De toekenning van het recht van amendement aan de Eerste Kamer ware wenschelijk.

XIV.

Uitlevering van eigen onderdanen is in beginsel goed te keuren.

XV.

De regeling in art. 23 S.w. van de verhouding tusschen geldboete en subsidiaire hechtenis werkt bij lage geldboete deze hechtenis in de hand.

XVI.

De huldiging der vrije bewijstheorie in onze strafvordering zoude aanbeveling verdienen.
